

Bladgroen

is een uitgave van de

milieuvereniging Land van Cuijk

Bladgroen met o.a.:

Klimaatakkoord

Imagopoetserij

Milieu Centraal

Voorjaar

JAARGANG 40 - NR. 1

April 2019

*Milieuvereniging Land van Cuijk ...
bezig voor een beter milieu*

COLOFON

BLADgroen is het verenigingsblad van de Milieuvereniging Land van Cuijk. Het informeert leden en anderen over natuur en milieu in de ruimste zin. Het verschijnt in een oplage van circa 250 stuks.

Redactie BLADgroen:

Sylvia van Duijnhoven (eindredactie)
tel. (0485) 530890 - sylvia@mlvc.nl
Wygard Braspenning
Jan Reijnen.

BLADgroen verschijnt in principe drie maal per jaar. Copy dient verband te houden met 'natuur en milieu in de ruimste zin des woords' in het Land van Cuijk. Iedereen kan artikelen schrijven, de redactie bepaalt of deze in overeenstemming zijn met het huishoudelijk reglement van BLADgroen. Overname van tekst met bronvermelding is toegestaan.

Opmaak en druk: dot-Kom Design

Dagelijks bestuur:

Theo Wijnhoven, voorzitter
Jan Reijnen, secretaris
Harrie van de Wetering,
penningmeester ledenadministratie

Secretariaat MLvC:

Beerseweg 10, 5451 NS Mill.
Tel. (0485) 45 10 71
secretariaat@mlvc.nl

Banknr: NL85 TRIO 0197 9101 30

Lidmaatschap:

Het lidmaatschap bedraagt minimaal € 17,50 per jaar voor leden-abonnees. Voor elk volgend lid uit het gezin of andere levensvorm geldt een bedrag van € 2,50 per jaar. Het lidmaatschap kan ieder moment ingaan. De contributie wordt geheven vanaf de maand waarin men lid is geworden en is evenredig aan het aantal maanden van het jaar waarin men lid is geworden. Het lidmaatschap wordt automatisch voor een jaar verlengd, tenzij uiterlijk 30 november van het lopende jaar bericht van opzegging is ontvangen. Donateurs m/v, die minimaal € 17,50 betalen ontvangen ook BLADgroen. Aanmelden kan bij het secretariaat.

De MLvC is aangesloten bij de Brabantse Milieu-Federatie (BMF) te Tilburg.

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Zelfregulering	3
De geschiedenis van het klimaatakkoord	4
De klimaattafel elektriciteit	9
De klimaattafel mobiliteit	11
Klimaattafel Landbouw en Land gebruik	12
Klimaattafel Gebouwde omgeving	14
Imagopoetselij	16
Milieu Centraal	18

Voorwoord

Bladgroen april 2019

Deze uitgave van Bladgroen is voor een groot deel gewijd aan het concept Klimaatakkoord van december 2018. Wat de plannen en ambities precies gaan betekenen voor het Land van Cuijk is nu nog moeilijk in te schatten, omdat er nog geen concrete beleidsmaatregelen aan gekoppeld zijn. Dat gaat pas in de komende maanden gebeuren. Toch hebben we geprobeerd om een regionaal tintje aan het geheel te geven door gastschrijvers uit de regio te vragen om hun visie op de uitkomsten van de verschillende sectoren (of Klimaattafels) op papier te zetten. Die visie hoeft niet overeen te komen met de kijk van de milieuvereniging op dit onderwerp.

Helaas hebben wij van onze gastschrijver over de sector Industrie (nog) geen artikel binnen gekregen. Misschien komen we daar in de volgende editie nog op terug.

Verder een column van onze voorzitter, Theo Wijnhoven, over imagopoetserij, een column over zelfregulering, een artikel over vooroordelen en een kort stukje over de nieuwe duurzaam leven campagne van Milieu Centraal, met tips om zelf de uitstoot van CO² te beperken.

Wij wensen u veel leesplezier.

De redactie

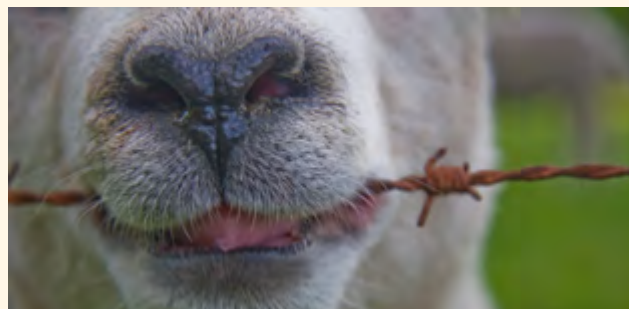

▲ *Klaproos*

Zelfregulering

In september 2018 presenteerde Landbouwminister Schouten haar plannen voor de toekomst van de sector. Circulaire of kringloop landbouw moest het worden. Minder verspilling, geen gesleep met voer over de halve aardbol, enz. Op een vraag van een journalist hoe ze dat dacht te bewerkstelligen, zei de minister dat ze geen sturende rol voor de overheid zag weggelegd. De sector moest overtuigd worden van nut en noodzaak en zou dan zelf de verandering tot stand brengen. Zelfregulering dus. En dat in een sector waar het de laatste jaren wemelde van de fraudegevallen. Van mestfraude tot bermfraude tot kalverfraude.

Dan, in de Volkskrant van november 2018, dit bericht. 'Landbouwminister Carola Schouten heeft begin dit jaar aan teveel boeren fosfaatrechten uitgedeeld. Hierdoor zijn meer rechten in omloop gekomen dan door Brussel is toegestaan'. De fosfaatrechten waren bestemd voor melkveehouders. Maar de minister deelde abusievelijk ook rechten uit aan ruim vierduizend rundveehouders. Die kunnen met die fosfaatrechten helemaal niets. Dus, zou je denken, geen probleem. Gewoon terugvragen. Dat had je gedacht. Een deel van de rundveehouders had de rechten al doorverkocht aan melkveehouders. En die zitten nu met een probleem: ze hebben meer fosfaatrechten dan door Europa is toegestaan. Ach, je zou het doorverkopen van die fosfaatrechten ook een vorm van zelfregulering kunnen noemen.....

Wygard Braspenning

De geschiedenis van het nieuwe Klimaatakkoord

Het vorige klimaatakkoord (eigenlijk: Energieakkoord) dateerde van 2013. Het markeerde het begin van de vergroening van de Nederlandse economie. Sinds die tijd zijn de zaken in een stroomversnelling geraakt: het klimaatakkoord van Parijs uit 2015 en de klimaatop van Katowice van eind 2018 zijn daarvan de meest in het oog springende gebeurtenissen.

In februari 2018 ging het klimaatberaad dat moest leiden tot een nieuw klimaatakkoord van start onder leiding van Ed Nijpels. Er werd gewerkt in vijf sectoren, klimaattafels genoemd. Industrie, Landbouw en Landgebruik, Mobiliteit, Elektriciteit en Gebouwe Omgeving. In juli 2018 werd het 'Voorstel voor Hoofdlijnen van een Klimaatakkoord' gepresenteerd. Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en het Centraal Planbureau (CPB) zouden de voorstellen doorrekenen. Maar dat kon niet: de plannen waren daarvoor te vaag. Het journalistieke online platform Follow the Money liet een aantal scenario's onderzoeken. Zij kwamen tot de conclusie dat in het gunstigste geval de helft van de geplande reductie van CO2 gerealiseerd kon worden.

Het was ook nogal wat. Tot nu toe behoort Nederland tot de Europese achterhoede als het om duurzaamheidsbeleid gaat. En nu ineens wilde het gidsland koploper worden. In 2030 moest de uitstoot van CO2 gereduceerd worden met ruim 49 procent vergeleken met 1990. En in 2050 met 95 procent.

Afgelopen december werd het ontwerp-klimaatakkoord gepresenteerd. Een dag eerder hadden de deelnemende milieuorganisaties en de FNV zich uit het beraad teruggetrokken. Voornaamste bezwaar van de milieugroeperingen was dat de voorstellen niet ver genoeg gingen. De weigering van de vertegenwoordigers

van het bedrijfsleven om een CO2 heffing voor de grootste en meest vervuilende bedrijven te accepteren gaf de doorslag. Voor de FNV kwam daar bij dat zij vonden dat een te groot deel van de lasten zou worden afgewenteld op de (lagere) middeninkomens. Ook het compromisvoorstel van minister Wiebes kon geen goedkeuring vinden. De bedrijven zouden zelf een rapportage schrijven en die voorleggen aan het Ministerie van Economische Zaken, i.c. de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Maar die heeft volgens de milieugroeperingen niet de deskundigheid in huis om die zelf-rapportages echt te kunnen beoordelen en eventueel boetes op te leggen.

▲ *Harslakzwam, St Hubert*

Als de industrie niet opdraait voor de kosten van de eigen CO2 reductie, dan gaat de burger die kosten betalen, bijvoorbeeld via opslagen op de energierekening. In het kabinet voelden CU en D66 aanvankelijk wel voor een CO2 heffing. Maar onder druk van VVD en CDA hebben zij zich

uiteindelijk toch neergelegd bij het voorstel van minister Wiebes (VVD). De verwachting is dat het kabinet in de zomer van 2019 met concrete en uitgewerkte beleidsmaatregelen komt.

Vervolgens: de politiek

Maar inmiddels was de campagne voor de Provinciale Statenverkiezingen begonnen en vonden de politieke partijen dat ze zich stevig moesten profileren. Klaas Dijkhoff, fractieleider van de VVD in de Tweede Kamer, vond het nodig om in de Telegraaf te roepen dat hij zich niet kon voorstellen dat het concept Klimaatakkoord volledig zou worden uitgevoerd. Een poging om Wilders en Baudet volgers te verleiden om toch maar op de VVD te stemmen? D'66 en CU stelden zich deze keer krachtig op, in woorden althans. Wij gaan uit van de afspraken zoals vastgelegd in het regeerakkoord, riepen ze in koor. CU fractieleider Gert-Jan Segers zei zelfs: geen klimaatakkoord betekent geen kabinet. Schermutselingen die niet los te zien waren van de naderende verkiezingen. Of dat ook geldt voor de voorstellen van PvdA en, een week later, van Groen Links om vanaf 2020 een CO2 heffing op te leggen aan (grote) bedrijven valt nog te bezien. Zonder zo'n heffing is het de burger die de rekening gaat betalen. De Volkskrant had een interessant antwoord op de vraag waarom die CO2 heffing zo gevoelig ligt bij de bedrijven

en sommige politieke partijen: het is een trendbreuk; tot nu toe betaalden de grootste vervuilers nauwelijks voor wat ze aanrichtten. Nederland behoorde tot de Europese landen die het principe 'de vervuiler betaalt' het minst, of eigenlijk helemaal niet, toepaste.

De wetenschap en de pers laten zich horen

Dan, in januari, een oproep van 40 van de meest vooraanstaande economen van ons land, die in een open brief in een aantal kranten het kabinet opriepen om een CO2 heffing in te voeren. Dat zou een rechtstreekse en duidelijke prikkel voor bedrijven zijn om ernst te maken met de vermindering van de uitstoot. De opbrengst zou dan terug kunnen vloeien naar de sector, en dan naar bedrijven die wel serieuze stappen wilden zetten om te verduurzamen. Daarnaast zou zo'n maatregel een positief effect hebben op het draagvlak voor de transitie onder de burgers.

Een onderdeel van het klimaatakkoord is het CO2-reductieplan. In dat plan zit hem precies de angel van het hele akkoord. Het reductieplan geeft bedrijven opdracht om aan te geven hoe ze tot een CO2-reductie komen. Waarna de overheid zal controleren of de plannen ver genoeg gaan en of ze tot uitvoer worden gebracht. Die plannen worden dus voor duizenden bedrijven apart opgesteld en afgesproken. Want er moet ruimte zijn voor bedrijfsspecifieke omstandigheden. Alles bijeen heeft het akkoord veel van de convenanten waar we de afgelopen decennia in Nederland veel-

vuldig mee zijn geconfronteerd en waarvan we de effectiviteit niet altijd kunnen bevestigen (om het maar voorzichtig te zeggen).

Het lijkt ons heel moeilijk om niet de wenkbrauwen te fronsen over zo'n klimaatakkoord. Een hels karwei wordt het en onoverzichtelijk op den duur. Bovendien zal het de overheid, dus ons, een boel tijd en geld kosten om al die reductieplannen te handhaven. Daarnaast: als het uiteindelijk goedkoper blijkt om te vervuilen dan CO2-reductie te realiseren is het te verwachten dat een flink aantal bedrijven die keuze zal maken.

In De Groene Amsterdammer van 6 maart 2019 lezen we een pleidooi voor mondiale CO2-taks onder de titel 'De CEO's moeten hun nek uitsteken'.

Onderstaand een citaat:

'Ik wil gewoon streng beleid waar bedrijven niet onderuit kunnen.' Niemand in Nederland heeft zo uitgebreid de literatuur doorgespit op zoek naar de voor- en nadelen van een koolstof-heffing als Jeroen van den Bergh,

thans hoogleraar environmental & climate economics aan de Universiteit van Barcelona. In de ESB (*Economisch Statistische Berichten*) van afgelopen december trok hij de conclusie dat we eenvoudigweg geen andere keuze meer hebben: alle alternatieven hebben gefaald.

Sinds Kyoto hebben we van alles geprobeerd: overheden hebben consumenten bewust gemaakt van hun voetafdruk, kleinschalige initiatieven voor zon en wind gesubsidieerd en convenanten gesloten met bedrijven. Bij dit alles stond vrijwilligheid voorop. Ook het Klimaatakkoord van Parijs gaat voorlopig uit van vrijwillige deelname. Maar, stelt Van den Bergh: vrijwilligheid is juist de oorzaak en niet de oplossing van het klimaatprobleem.

Tot zover het citaat.

We vrezen dat iedereen wel wat herkent hierin. Als je een vliegreis wilt maken dan kun je vrijwillig een bijdrage doen voor CO2-compensatie. Dat voelt dan wellicht wel goed, hoewel het ons niet duidelijk is wat

▲ *Hertschooi, goed voor solitaire bijen; als bodembedekker en als struik*

er met dat geld gebeurt. Of je nu wel een extra bedrag betaalt of niet, het vliegen gaat door. Maar het gevoel wordt wel opgeroepen dat we toch iets doen tegen de zeer milieuvriendelijke activiteit die vliegen nu eenmaal is. Dat heet het paard achter de wagen spannen.

Blijft over het gevoel dat de kop opsteekt dat Nederland toch niks voorstelt als we met CO₂-vervuiling gaan minderen. Als je dat doortrekt dan heeft de persoonlijke bijdrage van niemand zin. Dus een wereldwijde CO₂-taks moet er komen maar er is alle reden om de eigen verantwoordelijkheid wel te nemen. Voorlopers hebben dan wellicht niet altijd het financiële voordeel, maar wel het uiteindelijke gelijk.

Ruime meerderheid voor kilometerheffing

Al jaren wordt ervoor gepleit om het huidige systeem van de motorrijtuigenbelasting, die het **bezit** belast, te vervangen door een systeem dat het

gebruik als uitgangspunt van de belasting hanteert. Maar met name de VVD heeft zich daar al die tijd fel tegen verzet. In de rug gesteund door de Telegraaf, die het bij herhaling had over 'automobilistje pesten'. De Volkskrant gaf onderzoeksbureau I&O Research opdracht om te onderzoeken hoe het gesteld was met het draagvlak voor een gebruiksheffing.

Uitkomst: een zeer ruime meerderheid van de bevolking bleek een gebruiksheffing eerlijker te vinden dan een houderschapsbelasting. Zelfs onder VVD-, PVV-, FvD- en CDA- kiezers was er een afgetekende meerderheid voor zo'n gebruikssysteem. Typische automobilistenclubs als de ANWB, BOVAG en RAI hadden zich eerder ook al in die zin uitgesproken. Zij beseften dat de files klauwenvol geld kosten en dat meer asfalt geen oplossing was.

De jeugd neemt het voortouw

In Zweden nam de 16-jarige Greta Thunberg het initiatief om scholieren en studenten de straat op te krijgen om de beleidsmakers te prikkelen om nu eindelijk eens te komen met concreet beleid om de klimaatverandering te beteugelen en een leefbare aarde na te laten aan toekomstige generaties.

Ze slaagde er in om een groot aantal jongeren te mobiliseren. Andere Europese landen volgden snel met grote en regelmatig terugkerende demonstraties.

Greta Thunberg hield ook een indrukwekkende toespraak voor de Europese Commissie. Een van haar pakkende uitspraken: 'Als u wilt dat wij op school

zijn, neem dan onze plaats op straat in'. Ik denk dat wij trots mogen zijn op onze jongeren, van wie een aanzienlijk deel zich met hart en ziel inzet om de leefbaarheid van onze planeet ook voor de toekomst te waarborgen.

De ophef over de energierekening

Veel mensen schrokken zich een ongeluk toen de energietarieven voor 2019 bekend werden. Er was sprake van een flinke stijging. Eerdere uitspraken van minister Eric Wiebes en staatssecretaris Mona Keizer van eind 2018 leken daarmee in strijd. En dat klopte ook, want ze waren uitgegaan van berekeningen van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) van **2017**. Die waren natuurlijk achterhaald. Er waren nieuwe berekeningen die wel een goed beeld schetsten van wat er aan zat te komen. Het was de fout van de bewindslieden. Een aantal politieke partijen en het blad Boerderij probeerden hier garen bij te spinnen door meteen maar alle berekeningen van alle planbureaus in twijfel te trekken. Slecht geïnformeerd of gewoonweg gelogen? Of beide?

Ook het geroep van enkele politieke partijen dat de belofte van dit

kabinet dat (vrijwel) iedereen er in 2019 in koopkracht op vooruit zou gaan een wassen neus bleek te zijn, was voorbarig. Een groot deel van de stijging van de energiekosten was al meegerekend in de inflatiecijfers die aan de basis van de koopkrachtplaatjes lagen.

Waarin zat de stijging van de energiekosten nu precies?

Uitgangspunt: bedragen in euro's per jaar voor een **gemiddeld huishouden**: 3034 kWh elektriciteit en 1466 kubieke meter aardgas.

	2018	2019	verhoging / verlaging
Totaal	1740	2074	plus 19%
Energiebelasting	472	606	plus 28%
Levering	619	765	plus 24%
Transport	347	344	min 1%

▲ 47 procent van de energierekening zijn belastingen: energiebelasting en BTW

Een gevolg van de ophef over de stijging van de energiekosten was wel dat het draagvlak voor doeltreffende maatregelen om de klimaatverandering tegen te gaan een flinke knauw kreeg. I&O Research onderzocht dat. Waar eerst een ruime meerderheid van 68% voor was, daalde dat in maart tot 49%. Dat had gemakkelijk voorkomen kunnen worden. Helaas.

▲ De Raam bij Mill

De vervroegde sluiting van de kolengestookte Hemwegcentrale in Amsterdam en de zaak Urgenda.

Op 9 oktober 2018 bekrachtigde het Hof in Den Haag de uitspraak van de Klimaatzaak uit 2015, aangespannen door Urgenda en 886 mede-eisers tegen de Nederlandse Staat. Omdat de Staat de burgers moet beschermen tegen de gevolgen van klimaatverandering moet Nederland de uitstoot van broeikasgassen fors terug dringen. De rechter had in 2015 de Staat op-

gedragen om de uitstoot van broeikasgassen in 2020 met 25% te verminderen ten opzichte van 1990. Ondanks de vele goede initiatieven is de CO₂-uitstoot niet gedaald sinds 1990. Het is inmiddels duidelijk dat die doelstelling niet gehaald wordt. In dat licht moet de maatregel van het kabinet gezien worden om de Hemwegcentrale, de oudste en meest vervuilende van de

▲ De Amercentrale in Geertruidenberg. Een van de vijf kolengestookte centrales in Nederland.

5 kolengestookte centrales in ons land, vervroegd te sluiten. Niet in 2025, zoals de bedoeling was, maar uiterlijk in 2020. Een goede eerste stap, maar bij lange na niet voldoende om aan de gerechtelijke uitspraak te voldoen. Bovendien zal aan die vervroegde sluiting een flink prijskaartje hangen, te betalen aan Nuon / Vattenfall.

De doorrekening van de plannen

Het kabinet had het Centraal Planbureau (CPB) en het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) gevraagd om de plannen in het concept-Klimaatakkoord door te rekenen op effecten en kosten. De centrale vragen waren:

- gaat het de beoogde reductie van CO₂ opleveren? Antwoord: dat is zeer onwaarschijnlijk.
- wie draait in welke mate op voor de kosten? Antwoord: de kostenverdeling is onevenwichtig. Het is de burger die voor het leeuwen-deel van de kosten opdraait.

Het kabinet had dit al voorzien, of was al op de hoogte van wat er ging komen, want één dag voor publicatie van het rapport had het al aangekondigd dat er toch een CO₂ heffing zou komen. Iets waar VVD en CDA zich, gesteund door het bedrijfsleven, fel tegen hadden verzet. Dat had alles te maken met de komende Statenverkiezingen en de daaruit voortvloeiende samenstelling van de Eerste Kamer. De coalitie dreigt haar meerderheid daar te verliezen en heeft steun van de oppositie nodig. PVV en FvD vallen af, want die behoren tot het kamp van de klimaatontkenners. En dus moest de coalitie steun zoeken bij Groen Links en de PvdA (en, eventueel, de SP). Een goede zaak, vinden wij. Maar er zitten nog wel veel losse einden aan. Hoe hoog wordt de heffing? Worden er uitzonderingen gemaakt voor som-

mige bedrijven? Shell, Dow Chemical en Tata Steel hebben nog 6 weken om te lobbyen, en reken maar dat ze dat gaan doen! Hoe gevoelig zal dit kabinet blijken te zijn voor die lobby? Want de verkiezingen zijn dan, eind april als het Klimaatakkoord definitief wordt, al voorbij. Ik vermoed dat we hier in de volgende uitgave op terug zullen komen.

En dan was er natuurlijk ook nog de grote klimaatmars op 10 maart in Amsterdam. Maar liefst 35.000 à 40.000 deelnemers, ondanks het slechte weer. Hartverwarmend!

Wygard Braspenning

Bronnen: de Groene Amsterdammer, het Financieele Dagblad, de Correspondent, de Volkskrant, Milieu Centraal.

Voor(oor)deel

De mens is gewoon een beest. Weliswaar met een iets grotere hersenpan dan gebruikelijk, maar toch. Het verschil in DNA tussen mens en mensap is minimaal. Je ziet het bij een kind. Het leren vindt plaats via na-apen.

In de gevaarlijke natuur moeten dieren, en vooral prooidieren een snelle inschatting maken: wat te doen bij naderend onheil. Ze kunnen niet eerst een vergadering beleggen, want dan is het einde verhaal. Ze oordelen razendsnel op basis van eerdere ervaringen. Eigenlijk een vooroordeel. In de meeste gevallen is dat hun redding. Ook wij zitten met vooroordelen. Handig, want anders moet je telkens in eenzelfde situatie heel lang denken. Dat kunnen wij korter.

Gerard Albers, voorheen directeur van Hendrix Genetics, hield op 21 januari jl. een zgn. Cicerolezing in Sint Tunnis. "Let op", dacht ik, "Hij zal met technische uitdagingen de klimaatproblematiek wel eventjes oplossen."

Op de laatste overgebleven kruk in een overvolle zaal zat ik met pen en papier klaar voor een venijnig stuk over het volgende agro-kletsverhaal. Maar het kwam niet. Rustig verha-

lend, gelardeerd met vele grafieken en data, presenteerde hij voor mij groten-deels bekende feiten. Mijn vooroordeel begon te kantelen naar een oordeel. Na een lange noodzakelijke aanloop, zei hij, dat we minder vlees moesten eten. En als we dat doen meer kip en zeker vis. En ja, de voedselproductie moest omhoog. En onderzoek en ontwikkeling door het bedrijfsleven zijn hierbij van wezenlijk belang. Maar vooral in de plantaardige sector. Hij schetste aan de hand van een grafiek de enorme impact van de varkenshouderij in Nederland op het klimaat. Op het eind gaf hij aan dat inkrimping van de veestapel onontkoombaar was. Het was muisstil in de zaal, waar de boeren goed vertegenwoordigd waren, zo bleek later aan de bar. Men was lovend over zijn voordracht.

Ik zou wel eens willen weten, hoe dit verhaal gevallen zou zijn als ik dit verteld had. Bekend als man van "ut milieu". Zouden die boeren in de zaal aan het einde dan eenzelfde oordeel hebben gehad, of zitten die boeren vol met vooroordelen..... net als ik.

Geert Verstegen

De klimaattafel Elektriciteit

Dit is een overname van een artikel door het Cuijks Energie Collectief (CEC) in hun nieuwsbrief van december 2018.

Klimaattafels

Waar staan we en wat gaan CEC en u als burger hiervan merken?

In het nieuws viel te lezen, dat we kunnen spreken van een “ontwerp-klimaatakkoord” van 233 pagina’s. Onze minister van Klimaat, Eric Wiebes, noemt het “best wel historisch” als je ziet dat er honderden mensen tegelijk aan vijf klimaattafels hebben gezeten en er met het resultaat een eerste stap gezet kan gaan worden. Een en ander moet nog wel eerst doorgerekend worden door het Planbureau voor de Leefomgeving. Zij moeten gaan bepalen of het doel van 49 procent minder uitstoot in 2030 gehaald kan worden met de maatregelen, die in dit voorstel staan.

Dat er geen CO₂-heffing komt voor de grote vervuilers blijft een doorn in het oog. Toch zijn de individuele wetswijzigingen, die met dit akkoord op stapel staan, een verbetering t.o.v. de huidige situatie.

Welk stuk uit dit klimaat-akkoord is voor ons van belang?

De rijksoverheid stelt jaarlijks 100 tot 150 miljoen extra subsidie beschikbaar voor particuliere huiseigenaren, die hun woning energiezuinig maken. De energiebelasting op gas gaat tussen 2020 en 2030 geleidelijk aan met 10 cent omhoog, terwijl de energiebelasting op elektriciteit vanaf 2025 elk jaar met 0,5 cent daalt. In 2030 moeten 1,5 miljoen bestaande woningen geen gasgestookte CV-ketel meer hebben.

Dit staat erin voor huiseigenaren

Het Klimaatakkoord zal vrijwel alle huiseigenaren raken. Deze afspraken staan in het tussenakkoord:

- **Kosten verduurzamingsmaatregelen**

De kosten van de verduurzamingsmaatregelen mogen niet hoger zijn dan de besparing op de energierekening. Als dat niet lukt, zal de Rijksoverheid met extra (financiële) ondersteuning komen.

- **1,5 miljoen woningen zonder aardgas**

Uiterlijk in 2030 moeten 1,5 miljoen bestaande woningen van het aardgas af zijn. Alternatieven zijn o.a. (hybride) warmtepompen en warmtewetten.

- **Aardgasvrij per woonwijk**

Gemeentes moeten eind 2021 weten wanneer welke woonwijken aardgasvrij worden gemaakt. Voor wijken die voor 2030 aan de beurt zijn moet duidelijk zijn welk alternatief er voor aardgas komt. Huiseigenaren moeten vroegtijdig en serieus worden betrokken bij de planvorming. De komende jaren worden als proef al tientallen woonwijken aardgasvrij gemaakt.

- **Isolatieaanbod**

Vanaf 2021 wordt een isolatiestandaard geïntroduceerd, deze is niet verplicht. De standaard geeft aan in welke mate je een huis moet isoleren om klaar te zijn voor het alternatief van aardgas. De standaard zal waarschijnlijk worden gebruikt als voorwaarde voor subsidiëring en financiering van duurzaamheidsmaatregelen. Verder moeten

woningbezitters een aantrekkelijk isolatieaanbod krijgen en moeten ze geholpen worden bij vragen als: wat moet ik doen, wie kan het doen en hoe moet ik het betalen. De overheid stelt hiervoor subsidie beschikbaar. In 2019 wordt hierover meer duidelijk.

- **CV-ketelverbod**

Het cv-ketelverbod is voorlopig van de baan. Het bedrijfsleven en de installatiesector gaan werken aan betere, stillere en goedkopere alternatieven zoals (hybride) warmtepompen. Na 2025 wordt gekeken of een cv-ketelverbod alsnog nodig is.

- **Belasting op gas omhoog, op elektriciteit omlaag**

Deze maatregel mag voor de gemiddelde energierekening niet of nauwelijks iets uitmaken, is de afspraak. Het hogere gastarief stimuleert huiseigenaren het gasverbruik te verminderen en duurzame maatregelen te nemen.

- **Overdraagbare lening voor verduurzaming**

Er komt een nieuwe financieringsvorm. Huiseigenaren die een lening voor energiebesparende maatregelen afsluiten, moeten die bij een verhuizing kunnen overdragen aan de nieuwe bewoners. Deze gebouwgebonden financiering moet uiterlijk in 2022 mogelijk zijn. Voor mensen met een laag inkomen wordt verkend of er een aparte financieringsmogelijkheid mogelijk is.

- **VvE verduurzamen**

De financieringsmogelijkheden voor Verenigingen van Eigenaars (VvE's) die willen verduurzamen, worden verbeterd. Financiële partijen (o.a. banken) onderzoeken hoe

ze VvE's kunnen stimuleren energiebesparende maatregelen te nemen. Ook voor VvE's die uit minder dan zes appartementen bestaan, wordt een passende financieringsvorm gezocht.

• Nieuwbouwwoningen zonder gasaansluiting

75 % van alle nieuwbouwwoningen die tot eind 2021 worden opgeleverd, mogen geen aardgasaansluiting meer hebben. Is het niet meer mogelijk een woning aardgasvrij op te leveren, dan moeten bouwers meerwerkpakketten aanbieden waarmee de overstap naar aardgasloos wonen makkelijker wordt. Bijvoorbeeld door extra isolatie en zonnepanelen. Het Nationaal Energiebesparingsfonds is van plan nieuwbouwkopers vanaf eind januari 2019 geld te lenen als zij hun nieuwbouwwoning alsnog aardgasvrij willen maken.

• Meer betrokkenheid bij windmolens

De ambitie is dat 50% van de opgewekte energie door windmolens op land eigendom wordt van omwonenden. Het betrekken van bewoners bij windmolenparken creëert meer draagvlak.

als dat duidelijk is kan de vereniging een eindoordeel geven. Er is nog veel tijd en inspanning nodig om de intenties en plannen uit te werken. Zo moet nog blijken of woonlasten-neutraliteit waar wordt gemaakt en of er daadwerkelijk aantrekkelijke financieringsvormen gaan komen. Het ontwerp zit nog vol voetangels en klemmen.

Wat doet de gemeente Cuijk met deze voorstellen?

In het duurzaamheidsplan van Cuijk (2017-2020) staat beschreven wat de doelen zijn, die Cuijk in de komende jaren wil realiseren. Een nadere en praktische uitvoering van dit plan wordt jaarlijks beschreven in een uitvoeringsprogramma.

Bijvoorbeeld:

PROJECT 7. Zonnepanelen in héél Cuijk! Duizenden vierkante meters Cuijks dak lenen zich in theorie prima om bedekt te worden met zonnepanelen en dragen bij aan een energieneutraal Cuijk. Daken van boerenstallen, bedrijfspanden, maar ook het dak van de Beerse of Hapse kerk; allemaal kunnen ze in meer of mindere mate van zonnepan-

elen worden voorzien. Zonnepanelen die door de boer, de ondernemer of de pastoor zelf kunnen worden gefinancierd, maar óók door inwoners van Cuijk. Want er zijn genoeg inwoners te vinden die best wel willen investeren in zonnepanelen, maar bij wie zonnepanelen niet passen op hun eigen dak. Een soort van crowdfunding dus, waarbij de investeerders een jaarlijks rendement ontvangen dat vele malen aantrekkelijker is dan de rentes die banken geven. Daarnaast is het mogelijk om met hulp van de energiecoöperatie (CEC of een nader op te richten zustercoöperatie) zonnepanelen te leggen op de daken. De zonnepanelen zijn in dat geval niet in eigendom van de dakeigenaar, maar van de coöperatie. Zonnepanelen in heel Cuijk is een programma met meerdere deelprojecten om op zo veel mogelijk daken én zonneweides zonnepanelen te realiseren. De insteek daarbij is wel om éérst het beschikbaar dak potentieel te benutten en daarna naar maaiveldniveau te kijken. Samengewerkt wordt met meerdere partijen waaronder CEC en bedrijvenverenigingen. Het programma biedt inwoners zonder geschikt, eigen dak de mogelijkheid om toch gebruik te maken van zonne-energie. RESULTAAT In 2020 10.000 zonnepanelen meer dan in 2016 (2,3 miljoen kWh, goed voor stroomgebruik 650 huishoudens)

Dit vindt Vereniging Eigen Huis De plannen voor de gebouwde omgeving vormen een goede basis, maar bevatten tegelijkertijd nog veel intenties en onzekerheden. Vooral de kosten voor huiseigenaren blijven nog een groot vraagteken. Voor Vereniging Eigen Huis is het cruciaal dat de plannen onderaan de streep haalbaar en betaalbaar zijn, zodat iedereen kan meedoen. We zijn blij dat dit als uitgangspunt is opgenomen, de doorrekening zal moeten uitwijzen of dit wordt waargemaakt. Bovendien mogen de kosten van de energietransitie niet eenzijdig worden afgewenteld op consumenten. Pas

De klimaattafel mobiliteit

Voor de klimaattafel Mobiliteit vonden wij Dick Jetten, directeur- eigenaar Opeldealer Jetten Cuijk en Shell Jetten Boxmeer, bereid om zijn gedachten over dit onderwerp op papier te zetten

Elke automobilist kan bijdragen aan duurzamer autogebruik

Klimaatdoelstellingen en mobiliteit leven op gespannen voet met elkaar. We raakten over dit thema in gesprek met Dick Jetten, eigenaar van een Opeldealerbedrijf in Cuijk en van een Shell tankstation in Boxmeer. Hij doet in zijn onderneming veel ervaring op met de verduurzaming van mobiliteit en staat op het punt ook dit jaar flinke investeringen hierin te doen. Maar wat hem betreft kan elke autorijder per direct haar of zijn steentje bijdragen aan duurzamer autogebruik en onder-tussen een goede afweging maken of elektrisch rijden de juiste keuze is.

“Laat ik om te beginnen stellen dat de autobranche inmiddels grote stappen heeft gezet om de uitstoot te verminderen, brandstofverbruik te verlagen, efficiënter te produceren en afvalstromen beter te beheersen. Ik zie dat terug in alle geledingen van onze bedrijfstak; van productontwikkeling en fabricage, onderhoud, samenstelling van brandstoffen, materiaalgebruik, onderhoud, recycling en ga zo maar door. Wij hebben daar elk moment van de dag mee te maken. Er zijn dus al grote stappen gezet. Onze modellen hebben bijvoorbeeld een aanzienlijk lager gewicht dan voorheen, koppel dat aan veel efficiëntere motoren dan zie je meteen waar flinke vooruitgang is geboekt. Binnen Shell zijn we ook voortdurend bezig met de energietransitie, onderwerpen als E10, bio-brandstoffen en ‘New Energies’ zullen

ook mijn bedrijfsvoering voortdurend beïnvloeden.

Als we naar de ontwikkeling van de elektrische auto kijken, dan is het ongelooflijk wat er in relatief korte tijd al is gerealiseerd. Wij hebben in ons bedrijf sinds 2013 te maken met de elektrische auto. Alle modellen van ons merk zullen binnen nu en een jaar of drie zelfs als een volledig elektrische of hybride variant leverbaar zijn. Dat gaat bij ons gepaard met zeer forse investeringen op het gebied van laadvoorzieningen, gereedschappen, opleiding en equipment. Het houdt me dus wel bezig ja.

Tegelijk volg ik de ontwikkelingen rondom het elektrificeren van het wagenpark met een kritische blik. Want als we niet in staat zijn om groene stroom te leveren en de energiemix grotendeels fossiele bronnen kent (steenkool en aardgas) zijn de milieuvoordelen nog te beperkt. Tel daarbij op dat de productie van met name de accu's zeldzame grondstoffen opslokt en buitengewoon veel energie kost, dan moeten we naar de ‘footprint’ van de EV-auto als geheel blijven kijken, en ons niet beperken tot alleen de periode dat de auto kilometers maakt.”

De grote aandacht die media en overheden besteden aan de elektrische auto begrijpt Jetten wel: “De automobiliteit raakt in feite ons dagelijks doen en laten. We snappen onmiddellijk wat het betekent als we onze auto moeten laten staan om het milieu minder te belasten. Een gemeentehuis of een bedrijf met een paar laadpalen voor de deur geeft

daarmee een makkelijk statement af, want we zijn ‘lekker groen’ bezig. Ik denk echter dat een volledige omschakeling naar elektrisch rijden nog lang op zich laat wachten. Het is veelzeggend dat de verkoop van elektrische auto's begin dit jaar drastisch lager ligt dan vorig jaar, alleen omdat de fiscale voordelen grotendeels weg zijn.”

Verduurzaming van mobiliteit hoeft wat Jetten betreft dan ook niet af te hangen van een doorbraak van het elektrisch rijden. Elke consument kan vandaag nog een aanzienlijke bijdrage hieraan leveren. “Controleer periodiek de bandenspanning, beperk je maximum snelheid, tank brandstoffen waarmee je aantoonbaar zuiniger rijdt en anticipeer in het verkeer zodat je auto zo weinig mogelijk vanuit stilstand moet optrekken. Periodiek en professioneel onderhoud draagt ook aanzienlijk bij aan lagere verbruikswaarden. Individuele en continue aandacht hiervoor kan een persoonlijke bijdrage vormen in het realiseren van onze klimaatdoelstellingen”

d.jetten@autojetten.nl

Klimaattafel 'Landbouw en Land

Wij hebben Jos Verstraten, melkveehouder in St Anthonis en bestuurder bij LTO Nederland, bereid gevonden om zijn ideeën over dit onderwerp weer te geven.

Klimaat en boeren

Er gaat geen dag voorbij, of 'het klimaat' is in het nieuws. Terwijl het klimaat van ons allen is en iedereen raakt is dit thema ondertussen ook verpolitiekt waardoor de discussie polariseert van klimaatontkenners tot klimaatpijelaars. De wetenschap heeft inmiddels een 'gouden standaard' vastgesteld voor de zekerheid dat menselijk handelen een cruciale bijdrage levert aan de klimaatverandering. Het klinkt als de Oscaruitreiking, maar voor een film waar je niet in wilt zitten noch toeschouwer wil zijn. Klimaatontkenners zijn hiermee afgeschreven. Ik ben geen wetenschapper. Gezond boerenverstand zegt simpelweg dat als je koolstof die in miljoenen jaren is opgebouwd onder de aardkost via verbranding terug de atmosfeer inblaast het niet zo kan zijn dat dit géén effect zou hebben.

Met het vaststellen van het probleem komt ook de behoefte aan de oplossing. Het klimaat is complex en er is daardoor ook geen simpele oplossing. Daarbij kent het klimaat geen grenzen. 1 kg CO² in Nederland geproduceerd heeft exact hetzelfde effect als 1 kg op elke willekeurig andere plek ter wereld. Dat is ook erkend in het Parijsakkoord. Het klimaat mag de voedselvoorziening namelijk niet in gevaar brengen. Maar daar ligt in Nederland niemand wakker van.

We moeten de komende 10 jaar 3x zoveel reduceren als de afgelopen 25. Die druk is zo groot dat het de vraag is of wij voldoende saamhorigheid kunnen aanboren om die oplos-

singen te dragen? Het risico bestaat dat de doelstelling uit elkaar spat omdat kikkers uit de kruiwagens springen. Gele hesjes zijn de voorbode. Dus het vingerwijzen naar de ander is begonnen. Reductie in CO² wordt namelijk 1 op 1 gekoppeld aan krimp. Aan minder. Niemand wil minder. We willen meer.

In het Parijsakkoord is vastgelegd dat ieders handtekening staat voor 49% reductie maar dat elk land zélf bepaalt hoe die te bereiken. Dat alleen al zorgt voor veel onrust. Hoe verdeel je de taakstelling, welke schouders moeten de lasten dragen, en voor ondernemers heel belangrijk: hoe wordt je concurrent uit het buitenland belast? Heb ik straks een concurrentienadeel? In Nederland is met het poldermodel, wat we klimaattafels noemen, bepaald dat met inachtneming van de reductie die door de sector al bereikt is sinds 1990 (het vertrekpunt) de landbouw 3,5 megaton moet inleveren op een totale bijdrage van 26 megaton aan de 193 megaton aan broeikasgassen in Nederland. Van die 3,5 megaton komt grofweg de helft voor rekening van de melkveehouderij, 1 megaton voor de glastuinbouw en 0,8 megaton voor de andere sectoren.

Planten nemen CO² op uit de atmosfeer. In het geval van een boom leg je daarmee CO² vast tótdat die sterft, omwaait of in de kachel verdwijnt. Dit noemen we een lange kringloop. Een aardappelplant daarentegen bijvoorbeeld neemt CO² op, wij eten de aardappel op en ademen de CO² weer uit, de aardappelplant neemt vervolgens het CO² weer op etc. Dat noemen

we een korte kringloop. De CO² die wij als mens uitademen telt daarom niet mee. Dat geldt ook voor een varken of een kip. De CO² uitstoot die ontstaat bij de teelt van aardappelen zit volledig in de fossiele energie benodigd voor het bewerken van het land, de oogst, het transport, de verwerking, de koeling en uiteindelijk de keuken. Met koeien zit dat heel anders. Herkauwers zoals de koe hebben een ingewikkeld magenstelsel waardoor zij de unieke kwaliteit hebben dat zij lange koolstofketens kunnen kraken (grassen, stro, maisstengels) om daar energie uit te peuteren. Maar daar komt methaan bij vrij. Het blijft een jaar of 12 in de atmosfeer en valt uiteen in CO². CO² is weer voeding voor de plant die de koe weer op vreet en daarmee is de cirkel rond. Er is geen eenduidige wetenschappelijke consensus over dit methaan of het nu een onderdeel is van de korte of de lange kringloop maar op dit moment wordt methaan toegerekend aan de lange kringloop. Aangezien het broeikas effect 25x zo groot is als CO² levert de melkveehouderij binnen de landbouw de grootste bijdrage aan de CO² uitstoot. Dezelfde discussie geldt voor vastlegging van CO² in de bodem. Bijvoorbeeld in het geval van gras, en dan met name oud grasland, heb je tijdens de groei behalve de groei van bovengrondse delen die telkens geoogst of afgegraasd worden een continue opbouw van wortels in de bodem. Bij het afsterven daarvan wordt dit omgezet in organische stof oftewel humus. Productief grasland kan in theorie daarmee net zoveel CO²

gebruik'

vastleggen als een bos, zolang het gras blijft. Omgekeerd heb je in Nederland veelvuldig voorkomende veenbodems (welke wij in het zuiden in het verleden op een klein stukje in Asten na hebben afgegraven om op te stoken) waar het grondwaterpeil wordt verlaagd om voldoende draagkracht te hebben voor grazende koeien of machines. Als gevolg van de toetreding van zuurstof hierdoor breekt er continue veen af met een CO² uitstoot als gevolg die de vastlegging door het gras vele malen overstijgt.

Wat betekent dit voor de boeren in Nederland?

De glastuinbouw zet in op alternatieve energiebronnen om dan door bijvoorbeeld warmtepompen (aardwarmte) kassen te verwarmen zoals de overheid dat ook voor de woningen in petto heeft. De glastuinbouw denkt met behulp van innovatie zelfs energieleverancier te kunnen worden en heeft de overheid aangeboden een éxtra bijdrage aan de reductiedoelstelling te leveren mits zij voldoende aanvullende financiële ondersteuning geeft. Daarnaast heeft de glastuinbouw CO² nodig, want dan groeien planten veel beter.

De varkenshouderij zit midden in een transitie waarbij opkoop van dierrechten en dus krimp van de sector een groot deel van de taakstelling in zal vullen. Ook zij heeft aangegeven een extra bijdrage te willen leveren door extra rechten ter opkoop aan de overheid te bieden. Krimp van een sector levert altijd een bijdrage aan de doelstelling binnen landsgrenzen. Maar als de vleesconsumptie niet mee krimpt en varkens elders gehouden worden levert het geen netto bijdrage aan het klimaat. Sterker nog, als productie zich verplaatst en elders in de wereld minder duurzaam wordt geproduceerd neemt de uitstoot toe. We noemen dat 'afwenteling'.

De melkveehouderij zet in op verhogen van de levensduur van koeien, waardoor je minder kalfjes hoeft op te fokken, méér gebruik van eigen mest waardoor je minder kunstmest hoeft te gebruiken (10% van het Nederlandse gasverbruik wordt gebruikt om kunstmest te maken) en minder voer van ver aan te voeren (kortere kringloop). Daarnaast worden er voerproeven gedaan om te kijken in hoeverre je middels andere voeding de methaanuitstoot van de koe kunt verlagen. Ook het vergisten van mest waarbij je methaan omzet in energie levert reductie op.

In de veenweidegebieden worden veel proeven gedaan met zgn. onderwaterdrainage om de afbraak van organische stof te remmen door het grondwaterpeil in droge periodes juist op te stuwen.

Met de kennis van nu is de landbouw ervan overtuigd dat de doelstelling voor 2030 te behalen is. Voor de jaren daarna is dat erg onzeker. Landbouw is een organisch proces en in tegenstelling tot veel chemische of industriële processen kun je dat beperkt sturen. Als buitenland de efficiëntie van de Nederlandse boer evenaren kan de uitstoot per kg product halveren. Export van kennis kan enorm helpen om te reduceren.

Maar diegene die denkt dat we over 50 jaar hoofdzakelijk nog producten eten die in volledig gesloten geconditioneerde systemen onder industriële omstandigheden geteeld of gekweekt worden en dat we daarnaast nog extensief wat koeien houden waarvan het vlees als ware het kaviaar voor een enkeling nog wordt opgediend zal ik niet voor gestoord verklaren. Want een groeiende wereldbevolking met een stijgende welvaart zal blijvend goedkoop gevoed moeten worden met energie en voedsel. Om de vrede te bewaren.

Klimaattafel 'Gebouwde omgeving'

Wij vonden Jos van den Boogaart, wethouder van de gemeente Mill en St Hubert, bereid om zijn licht te laten schijnen over dit onderwerp en wat dat voor de gemeente gaat betekenen.

Aan mij is gevraagd om een tekst aan te leveren voor het magazine "Bladgroen" over het onderwerp: "Klimaatsector gebouwde omgeving". Wat ik precies moest verstaan onder "Klimaatsector" en de relatie van deze sector met de gebouwde omgeving is mij niet duidelijk gemaakt, maar ik neem de vrijheid om daar mijn eigen invulling bij te kiezen.

Klimaatverandering en duurzaamheid zijn "HOT". De door onze regering opgezette klimaattafels hebben eind vorig jaar hun opdracht volbracht en het is nu aan de regering om besluiten te nemen. De ene politieke partij gaat het nog lang niet ver genoeg, terwijl de andere de klimaatverandering volledig bagatelliseert. En daar tussenin gaan de discussies over wie het allemaal moet gaan betalen. En dus laat de regering eerst een doorrekening maken door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) voordat zij een besluit durft te nemen. Op 14 maart 2019 willen het Centraal Planbureau (CPB) en PBL samen hun bevindingen presenteren. Het kabinetsbesluit zal wel over de verkiezingen van 20 maart heen gaan, zo gaat dat als er ingewikkelde discussies zijn. Maar is het wel zo ingewikkeld? Of is het zo eenvoudig zoals de vele demonstrerende scholieren het zien: het gaat over hun planeet en er is geen planeet B! Het is best bijzonder dat dit thema vorig jaar bij de gemeenteraadsverkiezingen helemaal niet tot polarisering heeft geleid, tenminste niet in onze regio en al helemaal niet in onze gemeente. Het besef dat we steviger dan ooit aan de slag moeten, voerde

bij alle partijen de boventoon en de ambities die van daaruit in coalitieakkoorden zijn gekomen zijn navenant.

Laat ik eerst terug gaan naar wat we in de gemeente Mill en Sint Hubert al doen op gebied van klimaatadaptatie en duurzaamheid:

-Gemeente "Mill en Sint Hubert gaat voor Groen": een projectenboek waarin op de schaal van het Land van Cuijk diverse uitvoeringsprojecten zijn opgenomen zoals Energiebesparing en zonnepanelen, Fairtrade, Energiebesparing bestaande woningbouw en Klimaatbestendig Land van Cuijk (o.a. groene daken, groene gevels, groene in plaats van stenen tuinen, etc.).

-Gemeente geeft het goede voorbeeld: Ons gemeentehuis wordt CO2 neutraal (energiebesparende maatregelen en restant compenseren in aanleg van ruim 5 ha nieuw bos); en gemeenschapshuizen en sportzalen krijgen zonnepanelen tbv eigen energievoorziening.

- Gemeente inspireert: we laten sportverenigingen zien wat ze kunnen doen op hun accommodaties, we organiseren energiecafé's, brengen burgers in contact met Buurkracht enz...
- Gemeente neemt het voortouw: Binnen het project Verborgen Raamvallei werken we aan een klimaatrobuust beekdallandschap (natuur en extensief landgebruik nabij en intensieve teelten op afstand van het beekdal) en ruimte voor waterberging ter bescherming van overstroming van de bebouwde kom.

- Gemeente investeert: bij wegreconstructies wordt altijd meteen een gescheiden rioolstelsel aangelegd zodat hemelwater ondergronds kan infiltreren waar het valt en bij echte hevige regenbuien kan afstromen naar wadi's, sloten en beken. Aangrenzende percelen kunnen hier op aansluiten.
- Gemeente stimuleert: we geven subsidie voor burgers die hun hemelwater afkoppelen van het vuilwaterriool. Over enkele jaren zal dit overgaan naar een lagere rioolheffing voor burgers die hun hemelwater niet op het vuilwaterriool lozen t.o.v. burgers die dat wel doen. Ook hanteren we een verschil in grondprijs voor particuliere nieuwbouwers die op gebied van duurzaamheidsmaatregelen verder gaan dan de voorschriften van het bouwbesluit.
- Gemeente participeert in "Brabant woont slim": een regionaal initiatief om energiebesparing in de bestaande woningbouw te realiseren, een digitaal loket voor iedereen die met vragen zit over het verduurzamen van zijn woning. Brabant Woont Slim geeft advies en komt zelfs langs voor het maken van een energiebesparingsadvies. Voor meer informatie zie www.brabantwoontslim.nl.
- Gemeente zet de grotere bedrijven en instellingen aan tot het uitvoeren van energiebesparende maatregelen die zichzelf binnen 5 jaar terug verdienen.
- Gemeente stimuleert ontwikkelaars bij grotere nieuwbouw projecten

tot energieneutraal bouwen. Begin april start de bouw van een nieuw appartementencomplex op de locatie van de voormalige basisschool de Straethof. Dit gebouw wordt gasloos én energieneutraal.

Bovenstaande voorbeelden zijn niet van gisteren, maar zijn al enkele jaren geleden in gang gezet. En daar zijn recent nog nieuwe ambities aan toegevoegd:

- Gemeente wil zelf groene stroom opwekken voor alle rioolpompen en rioolgemalen in het gemeentelijk rioolstelsel. Datzelfde wordt nagestreefd voor de openbare verlichting.
- Gemeente gaat haar eigen blad-, groen- en snoeiafval composteren voor hergebruik in de bodem.
- Gemeente onderzoekt in regionaal verband of energieopslag in de vorm van waterstof een oplossing kan bieden voor fluctuaties in de opwek van groene stroom.
- Gemeente maakt het sinds kort mogelijk om geld te lenen voor duurzame maatregelen aan en in de woning tegen een zeer gunstig rentetarief, de duurzaamheidslening.

En nu weer terug naar de vraag van de redactie van "Bladgroen": Klimaatsector gebouwde omgeving". Het klimaatakkoord gaat er van uit dat in 2050 7 miljoen woningen en 1 miljoen overige gebouwen in Nederland geen gebruik meer maken van aardgas of van een andere fossiele brandstof. De verwarming moet overgaan naar duurzame warmte. Van gemeenten wordt verwacht dat ze hiervoor warmteplannen maken waarin beschreven staat hoe en in welk tempo

de wijken en dorpen de overgang naar duurzame warmte gaan maken. Er zullen gemeenten zijn die wijken willen gaan verwarmen met een warmte-net, waarbij de restwarmte van een groot nabijgelegen bedrijf benut wordt om huizen te verwarmen, of bedrijven op industrieterreinen met een warmtevraag die gaan samenwerken met bedrijven die een warmteoverschot hebben. Maar vele wijken en dorpen hebben geen grote (voor de hand liggende) bron met restwarmte in hun omgeving. Daar zal het warmteplan misschien noodgedwongen volledig gebaseerd moeten worden op groene stroom, al of niet in combinatie met warmtepompen. Maar kan het elektriciteitsnet wel zo veel extra elektriciteit verwerken? Op dit moment zeker niet. Belgische wetenschappers presenteerden pas geleden een zonnepaneel dat zonne-energie direct omzet in waterstofgas uit het vocht in de lucht. Wordt dat de oplossing voor de individuele woningen? Een alternatief, verwarmen met waterstofgas ipv aardgas lijkt erg kansrijk, zeker in ons land waar vrijwel iedereen is aangesloten op de bestaande infrastructuur voor aardgas. Met wat kleine aanpassingen lijkt die infrastructuur ook geschikt voor waterstofgas. En met groene stroom kan je water grootschalig omzetten in waterstofgas en zuurstof. Waar wachten we nog op? Wordt het niet tijd voor een deltaplan voor waterstofgas? Juist gemeenten op het platteland zoals Mill en Sint Hubert zouden graag zo'n deltaplan-aanpak zien.

En alsof dat nog niet genoeg is, zijn we ook volop bezig met een Regionale Energiestrategie (RES). Elke regio in Nederland heeft de opdracht om de optelsom van het totale elektriciteitsverbruik van de afzonderlijke ge-

meenten in die regio duurzaam op te wekken. Voor onze gemeente komt dat neer op een veld zonnepanelen van meer dan 200 ha. 17 grote windmolens mag ook, maar kan niet vanwege de hoogtebeperking in onze gemeente door vliegbasis Volkel. De RES gaat straks niet alleen over hoeveel duurzame opwek we nodig hebben, maar ook over waar we die opwek een plek gaan geven. Natuurlijk zoveel mogelijk op daken, maar we hebben in onze gemeente daarvoor veel te weinig dakoppervlak beschikbaar. Dus zullen ook andere mogelijke bronnen benut moeten worden en wellicht moeten we ook gebruik gaan maken van grote velden met zonnepanelen. Of zetten we toch onze kaarten op waterstof? Waterstof is goed te transporteren van een plek waar het efficiënt gemaakt kan worden naar de plek waar het gebruikt wordt. En je kunt het ook weer omzetten in elektriciteit.

De komende jaren zal hierover nog veel gesproken worden voordat de echte grote beslissingen genomen kunnen worden. En in de tussentijd mogen we niet stilzitten. Elk stapje is er een en draagt bij. En vergeet daarbij niet wat nog bespaard kan worden. Energie die je bespaart hoeft niet duurzaam te worden opgewekt. Ook daar valt in de bebouwde omgeving nog een wereld te winnen!

Noot van de redactie

Om de discussie over het klimaatakkoord structuur te geven, is begin 2018 een keuze gemaakt om de klimaatproblematiek op te delen in 5 klimaatsectoren, ook wel klimaattafels genoemd: elektriciteit, industrie, mobiliteit, landbouw en landgebruik en gebouwde omgeving. (Klimaat)sector is dus synoniem voor klimaattafel.

Imagopoetserij

Er is nogal wat ophef ontstaan over de betrokkenheid van Yvon Jaspers bij For Farmers. Deze mevrouw met vriendelijk voorkomen en leuke presentatie doet haar best om de boerenstand een prettiger imago aan te meten. Ze gebruikt daarbij de publiek betaalde media. Dat ze daarnaast ook nog eens op een andere manier financieel voordeel trekt was minder bekend. Inspanningen om het imago van de boerenstand op te poetsen worden al langer verricht. Daarmee probeert men de aandacht af te leiden van de problemen die het gevolg zijn van de huidige meest gangbare bedrijfsvoering. In plaats van de tijd, geld en energie te stoppen in oplossing van die problemen. Terwijl juist ook een flink aantal boeren slachtoffer is van de gangbare praktijk.

Wat geloofwaardigheid betreft is de agrarische bedrijfstak bij een steeds groter deel van de bevolking de slag aan het verliezen. En dat is heel jammer, want behalve hun belang voor de voedselvoorziening spelen ze een belangrijke rol in het aanzien van het platteland. Of het in de komende jaren nog goed komt is maar de vraag als je

probeert te overzien wat er de laatste decennia allemaal fout is gegaan en als je de ontwikkeling van de bedrijfstak in beschouwing neemt. Dat de agrariërs notoire subsidievreters zijn maakt hen niet altijd sympathiek. Als er varkenspest, vogelgriep, Q-koorts, gekke-koeien-ziekte of mond-en-klauwzeer is, wordt een deel van de financiële gevolgen daarvan ook weer door de belastingbetaler gedragen en die wordt daar niet blij van. Daar kun je het gevoel bij optellen dat er steeds weer boeren zijn die zich weinig aantrekken van de mogelijke gevolgen van hun bezigheden voor de leefomgeving. De nieuwe voorman van LTO-Noord heeft er zelfs begrip voor als boeren met de giertank naar het Binnenhof zouden gaan om hun zin te krijgen. Blijkbaar is het dreigen met een milieudelict geoorloofd. De diverse instanties doen er vaak aan mee om de negatieve kanten te verdoezelen. Keer op keer wordt duidelijk aan welke kant de overheid meestal staat. Vooral de slachtoffers hebben daar maar al te veel weet van. Het zal niet meevallen om met een paar leuke tv-programma's de negatieve gevoe-

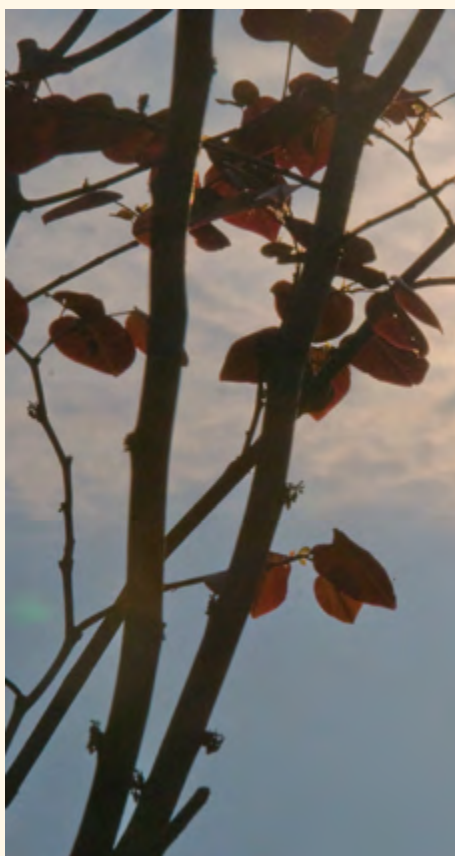
lens bij veel mensen weg te nemen. Een van de gevolgen van het imagopoetsen van de boerenstand is dat bekende begrippen aan slijtage onderhevig zijn. De Rabobank die beweert een betere wereld te willen bevorderen, roept hoon over zich af. Ik durf nu niet meer te zeggen dat ik een betere wereld nastreef. Stel je voor dat ik aan dat Rabobank-streven wordt gekoppeld. Duurzaamheid is ook een steeds meer uitgehold begrip geworden. Als de ZLTO dat woord in de mond neemt, dan stel ik me er bij voor dat van de drie aan duurzaamheid gekoppelde begrippen People, Planet en Profit alleen het laatste overeind blijft. Overigens is dat verwijt aan meerdere organisaties en sommige politieke partijen te maken. Nu komt boerenminister Schouten met de promotie van de circulaire landbouw. Het begrip is al langer bekend. Er zijn in het land diverse – meestal kleine - boeren bezig om op een integere manier invulling te zoeken en geven aan dat begrip. De minister heeft de wens geuit om de landbouw circulair te laten worden. Een minister die een beleid verte-

genwoordigt waarmee allerlei maatregelen in het leven geroepen worden onder het mom van milieubelang, maar die uiteindelijk facilitering blijken van het vergroten van bedrijven en daarmee van dieren aantallen. Om die reden heeft de hele gang van zaken rond de fosfaatrechten zo uit de hand kunnen lopen. Met de aanpak van de stikstofdepositie gaat het precies zo. De behoefte om de boeren te faciliteren wint het van de zorgvuldigheid. Eerder al had de minister een maatregel opgelegd om de explosie van koeienaantallen tot staan te brengen die het gevolg is van het eigen gevoerde beleid. Waarbij ze weigert om de boeren die al langer circulair proberen te produceren uit te zonderen, terwijl dát precies die boeren zijn die niet bijgedragen hebben aan de grote groei van het aantal koeien. Ik ben er bang voor dat circulaire landbouw straks net zo'n eufemisme is als de titel Landgoed voor een groot boerenbedrijf en Zonnepark als het een zonnepanelenvlakte aangaat. Hoe geloofwaardig is het ministeriële streven? Van een fruitautomaat in

een café verwacht ik niet dat er fruit uitkomt. Wat zou ik dan mogen verwachten als deze minister van landbouw het woord 'circulair' bezigt? Tja, wie met imagopoetselij omgaat wordt er mee besmet.

Wilt u GRATIS op de hoogte gehouden worden van de laatste regionale natuur- en milieu nieuwtjes?

Bezoek onze website

**www.
mlvc.nl**

en abonneer u op de digitale nieuwsbrief!

Opgave lid / gezinslid / donateur milieuvereniging Land van Cuijk

Omdat ik het goede en belangrijke werk van de Milieuvereniging Land van Cuijk 'natuurlijk' graag wil ondersteunen, geef ik mij op als lid / gezinslid / donateur*: (doorhalen wat niet van toepassing is!)

Voornaam: _____ Voorletters: _____ Achternaam: _____ Geslacht: M / V*

Adres: _____ Postcode: _____ Woonplaats: _____

E-mailadres: _____ Telefoon nr.: _____

Handtekening: _____ Datum: _____

De jaarlijkse contributie bedraagt € 17,50 voor leden en € 2,50 voor gezinsleden (tweede of volgende leden in één gezin of andere samenlevingsvorm). Donateurs die een bijdrage van minimaal € 17,50 per jaar betalen ontvangen, evenals de leden, het verenigingsblad Bladgroen.

Wilt u zo vriendelijk zijn deze bon uit te knippen en in een gesloten enveloppe te sturen naar:

• Milieuvereniging Land van Cuijk - Beerseweg 10 - 5451 NS Mill

Campagne 'Een dagje groen'

Half februari startte Milieu Centraal een nieuwe campagne duurzaam leven, onder de naam 'Een dagje groen'. Gericht op mensen die niet willen wachten tot de overheid iets regelt, maar die zelf aan de slag willen. En volgens een onderzoek van Motivaction onder duizend Nederlanders zijn er dat heel wat: een kwart. Je kunt je op de website opgeven om mee te doen. Je bepaalt zelf voor welke uitdaging en voor hoeveel dagen. De website rekent uit hoeveel impact alle deelnemers gezamenlijk hebben.

Wygard Braspenning

Stel dat **1 miljoen mensen een dag meedoen**, dan is de gezamenlijke besparing in kilogram CO₂:

- een dag carpoolen	5.254.000
- een dag de auto helemaal niet gebruiken :	3.952.000
- een dag boodschappen doen op de fiets:	1.669.000
- een dag vegetarisch eten :	1.300.000
- een dag de verwarming een graad lager (stookseizoen):	1.047.000
- een dag geen eten weggoien:	600.000
- een dag geen kaas eten:	600.000
- van apparaten die je niet gebruikt de stekkers eruit:	350.000
- een dag niet langer dan 5 minuten douchen:	146.000
- een dag het licht uitdoen in ruimtes waar je niet bent:	117.000
- een dag wassen op 30 graden:	80.000

*Lente op de Kampse Plas in Haps; nijl-
ganzen met 6 jongen.*

Natuur

Alle bomen weer in de knop
bloemetjes komen weer uit
vogels beginnen te zingen
ik geniet van dit mooie geluid

Kleintjes worden geboren
en staan aan het begin van hun leven
wat kan dat voor ons al mens
een mooi aangezicht geven

Ik kijk dromerig naar buiten
en besef dan wel ieder uur
hoe enorm ik genieten kan
van deze prachtige natuur.

Nathalie

JAARGANG 40 - 1

Ontwerp en druk: dotkom design, Sint Anthonis